

گفت‌وگوی «شرق» یا «**خجو**» دختر ماهیگیر جزیره هنگام

ماهیچ، مانگه

سمیرا سرجمی: داستان نفت بارها گفته شده؛ اما داستان زنان ماهیگیر کمتر. این یک داستان کمتر گفته شده است. این متن را **خدبچه قدسی نژاد** یا همان «**خجو**» دختر ماهیگیر جزیره هنگام زیر یکی از عکس‌هایش هنگام صید ماهی گذاشته. عکسی که در دوردست دکل نفتی نمایان است و نزدیک‌تر قایقی با دو سرشنشین زن که در حال صید ماهی‌اند؛ یعنی خجو و مادرش.

صفحه ۱۰

سرمقاله

پوبولیست‌های جدید

احمد غلامی

وقتی ایدئولوژی کار نمی‌کند؛ مانند دستگاه رنگ‌پاش سوخاری عمل می‌کند که به همه‌جا رنگ می‌پاشد، به‌جز جایی که قرار است رنگ کند. ایدئولوژی اشکال پیچیده‌ای دارد، اما کار ایدئولوژی اساسا این است که مردم را واردار تا خلاف میل خود عمل کنند. این برهه، برهه‌ای است که می‌توان گفت ماشین ایدئولوژی خوب کار می‌کند. درواقع وقتی این ماشین خوب کار می‌کند، زمانی است که مردم تحت تأثیر جاذبه یک ایده یا یک تفکر سرخوشانه علیه خود و دیگران حاضرند دست به کارهایی بزنند که چندان به آن باور ندارند. بدون استثنا همه جوامع در معرض ایدئولوژی‌ها قرار دارند. با تبلیغات گسترده است که یک ایده یا یک تفکر می‌تواند میل مردم را جهت بدهد و آنان را به سمت کارها و علایقی بکشاند که گویا خودشان آن ایده یا تفکر را انتخاب کرده‌اند؛ اما این‌گونه نیست؛ چراکه میل آنان دستکاری شده است و آنچه این وضعیت را برایشان قابل پذیرش یا جذاب می‌کند، تصور یا توهمی است که آنان از خود در قامت انتخابگیر دارند. در چنین وضعیتی است که مفاهیم و ایده‌ها بر تجربه اولویت پیدا می‌کند؛ یعنی ایده‌ها از دل مفاهیم بیرون نمی‌آیند؛ بلکه این ایده‌ها و مفاهیم هستند که تجربه ما را شکل می‌دهند. اگر لحظه‌ای بر ایسن نکته درنگ کنیم که تجربیات ما حاصل میل دیگری است و درصدد برآیم که از این وضعیت سربچی کنیم، رخدادی شکل خواهد گرفت که براساس به فعل درآمدن توان برای تغییر است. با این تغییرات مفاهیم تازه‌ای هم خلق شده که با اتصال به بدن‌های دیگر سامان اجتماعی تازه‌ای را به وجود خواهند آورد. دولوز و گوتاری بر این باورند که میل ما از فقدان یعنی نداشتن و طلب چیزی را داشتن به وجود نمی‌آید؛ بلکه میل از اتصال به چیزهای دیگر به وجود می‌آید. کلر کولبروک می‌گوید: «مسیر میل مسیری از فقدان به سوی میل‌کردن به چیزی که نداریم نیست. میل از اتصال آغاز می‌شود. حیات تلاش می‌کند که خود را حفظ کند و گسترش دهد و ایین کار را با ایجاد اتصال با دیگر امیال انجام می‌دهد. این اتصالات و تولیدات در نهایت به کلیت‌های اجتماعی شکل می‌دهند. هنگامی که بدن‌ها برای افزودن به قدرت‌شان به بدن‌های دیگر متصل می‌شوند، در نهایت اجتماعات و جوامع را شکل می‌دهند؛ بنابراین قدرت نه سرکوب میل بلکه گسترش میل است. دولوز در ضدیت با این تصور که کلیت‌های اجتماعی از طریق ایدئولوژی‌ها شکل گرفته‌اند (ایده‌هایی که ما مطیع‌شان هستیم) در باب کلیت‌های اجتماعی ایجابی و مولد بحث می‌کند. کلیت‌های اجتماعی، امیال (یا اتصالاتی که حیات را توسعه می‌دهند) را گرفته و از آنها برای پدیدآوردن علایق (inter-ests)، اشکال رمزگذاری شده، قاعده‌مند، جمعی و سازمان‌یافته میل استفاده می‌کنند»^۱

دولوز فیلسوف دشواری است؛ اما راه گشودگی به حیات را پیش‌روی بشر امروز می‌گذارد. جهانی را که دولوز درصدد است آن را ترسیم کند، جهانی در حال «شدن» است. حیاتی وسیع از ضرورت‌هاست که انسان نیز بخش کوچکی از آن است. این آدمی نیست که جهان را می‌سازد و این جهان نیست که آدمی را می‌سازد؛ جهان مجموعه‌ای از اتصالات است که هدفش پیشینه‌سازی توان حیات است. این نگاه دولوز به حیات وجه تازه‌ای به سیاست می‌بخشد و از این رو است که در سیاست باید جانب دولوز را گرفت. آنچه این فیلسوف فرانسوی به ما می‌آموزد، این است که هیچ مفهومی خارج از مواجهه ما با جهان یا تجربیات ما شکل نخواهد گرفت. در این وضعیت است که ماشین‌های مفهوم‌ساز کارایی خود را از دست خواهند داد. در غیاب این ماشین‌های ایدئولوژی‌ساز است که تغییرات بنیادی صورت خواهد گرفت. در غیراین‌صورت هر رخداد یا تغییری باز گرفتار همان چیزی خواهد شد که زمانی علیه‌اش چنگیده است. بعید است کسی با این گفته که جامعه ایران تغییر کرده است، مخالفت جدی داشته باشد. اختلاف‌نظر‌ها بیش از هر چیز بر سر عمر و شکل این تغییرات است. تغییرات عمیق تغییراتی‌اند که جامعه در کوتاه‌مدت بعید است به آنان بازگردد؛ اما تغییرات سطحی قابل دستکاری است. تغییرات عمیق مفاهیم و اتصالات تازه‌ای را به وجود می‌آورد که منجر به ساماندهی دوباره اجتماعی می‌شود. یعنی جامعه پیش را از ریخت انداخته و جامعه‌های نو با قواعد و اتصالات دیگری به وجود می‌آورد. در این جامعه است که میل‌ها (بدن‌ها) با اتصال با یکدیگر چنان توانمند شده‌اند که قادرند با توان خود دنیای تازه‌ای را خلق کنند. آنچه ما به آن رخداد می‌گوییم، غیر از این نیست. البته هرگونه تغییرات اجتناب‌ناپذیر در جامعه را نمی‌توان رخداد قلمداد کرد و به این وسیله معنای رخداد را قلب کرد. می‌خواهم بگویم تغییرات اجتناب‌ناپذیری که به‌تازگی در جامعه کنونی ایران رخ داده، معنای رخداد ندارد و الصاق آن به این مفهوم دسیسه‌ای برای بهره‌برداری از میل‌ها و اتصالاتی است که هنوز به حد بلوغ نرسیده است. درواقع کسانی که درصددند معنای رخداد را به اعتراضات اخیر ایران الصاق کنند، در پی انحراف آن هستند. آنان کدگذاران ضد رخدادند. پوبولیست‌های در راه‌اند که به قولی هنوز نه به دار است و نه به بار، فرصت را مغنم شمرده تا تندیس خود را پیش از دیگران در میدانین بگذارند. آنچه از جریان‌های سیاسی درصدد تغییر صیانت می‌کند، سیاست‌ورزی به شیوه دولوز است. سیاسی که متوقف نشده و اسیر کدگذاری‌های هویتی شاهانه و غیرشاهانه نمی‌شود.

ادامه در صفحه ۴

روزنامه شرق

شنبه ۶ خرداد ۱۴۰۲ • ۷ ذی‌القعدة ۱۴۴۴ • ۲۷ می ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۶۳ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

یادداشتی از محمود سریع‌القلم

هنری کیسینجر در صدسالگی

اگر خانواده هنری کیسینجر (Henry Kissinger) به جای آمریکا در سال ۱۹۳۸ به کشور دیگری مهاجرت کرده بود، چه سرنوشتی در انتظار او بود؟ او وقتی وارد نیویورک شد، ۱۵ساله بود، پنج سال بعد در ۲۰سالگی تبعه آمریکا شد. آمریکا تنها کشور در جهان است که به یک مهاجرِ بامهارت، فضا و فرصت بروز و ظهور می‌دهد…

همین صفحه

در «شرق» امروز می‌خوانید: در پی حضور گروه‌های مسلح تجزیه‌طلب در مراسمی در اقلیم شمال عراق؛ بارزانی از ایران عذرخواهی کرد، ۳ عاملی که می‌تواند باعث ناکامی استقلال در فینال شود

چندبند خبرساز در دستورالعمل نقل‌وانتقالاتی

پاداش ۲۰ هزاردلاری نوش جان

چگونه دولت درحال پرکردن ستادهای انتخاباتاتی رقیب است

ضربه به خود در دولت رئیسی

«شرق» در گفت‌وگو با جلال رشیدی کوچی

عضو کمیسیون مشترک فضای مجازی مجلس بررسی کرد

فیلترشکن‌ها و بازاری با صفرهای طلایی

گفت‌وگو با جعفر کوشا، رئیس اتحادیه

سراسری کانون‌های وکلای دادگستری ایران

پارادوکس اعمال امنیت

«شرق» در آستانه برگزاری دور دوم

انتخابات ریاست جمهوری ترکیه بررسی کرد

ترکیه می‌تواند اتوپیاپی برای ایران باشد؟

یادداشت

هنری کیسینجر در صدسالگی

محمود سریع‌القلم

اگر خانواده هنری کیسینجر (Henry Kissinger) به جای آمریکا در سال ۱۹۳۸ به کشور دیگری مهاجرت کرده بود، چه سرنوشتی در انتظار او بود؟ او وقتی وارد نیویورک شد، ۱۵ساله بود، پنج سال بعد در ۲۰سالگی تبعه آمریکا شد. آمریکا تنها کشور در جهان است که به یک مهاجرِ بامهارت، فضا و فرصت بروز و ظهور می‌دهد. کانادا، انگلستان و استرالیا هم این فرصت را ایجاد می‌کنند؛ ولی نه در حد آمریکا. کیسینجر جوان، استعداد خود را کشف و دنبال کرد و در دانشگاه هاروارد، بررسی تاریخ و دیپلماسی اروپا را مبنای رساله دکتری خود قرار داد. در دهه ۱۹۵۰ میلادی هنوز در رشته روابط بین‌الملل، نظریه‌پردازی، ریاضیات و روش‌شناسی‌های چندبعدی امروز مورد اقبال نبود و بیشتر تحت تأثیر رشته تاریخ بود؛ اما کیسینجر از یک ظرفیت خاصی در تحلیل و سیاست‌ورزی برخوردار بود که او را از دیگران متمایز می‌کرد: تسلط او بر روان‌شناسی و طبع سیاسی بشر. منتقدان کیسینجر به‌درستی می‌گویند که او چه در سیاست‌شناسی و چه در سیاست‌ورزی بر افراد تصمیم‌گیرنده تمرکز دارد تا بر پروسه‌های تصمیم‌گیری، حال چه دموکراتیک باشند؛ مانند آمریکا و چه غیردموکراتیک مانند روسیه. به همین دلیل است که کیسینجر چه در داخل آمریکا و چه در خارج از آمریکا با شبکه وسیعی از افراد سیاسی و غیرسیاسی، دوستی‌های نیم‌قرنه دارد و با آنها به فهم مسائل یا حل آنها می‌پردازد. رئیس او، ریچارد نیکسون، هم این‌گونه بود و به‌ندرت تحلیل‌های نهاد‌های مطالعاتی، اطلاعاتی و امنیتی را می‌پذیرفت و بیشتر آنها را بوروکرات‌هایی می‌دانست که اداری می‌اندیشند تا تحلیلگرانی توانمند باشند.

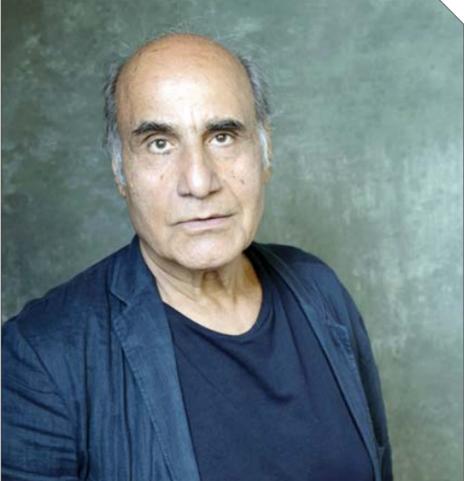
یک بار کیسینجر در یک ناهار دوونیم ساعته با این نویسنده گفت: اگر او امروز وزیر امور خارجه آمریکا شود، نخواهد توانست مانند سال‌های ۱۹۶۹–۱۹۷۷ دست فراخی در سیاست‌ورزی داشته باشد؛ ۱۰نفره در کاخ سفید بررسی و تصمیم‌گیری می‌رسد، گروهی سیاست خارجی آمریکا به نوعی به Business وصل است و نزدیک به ۱۶ هزار گروه و جریان لابی از شرکت‌ها، جریان‌های سیاسی، دولت‌ها، گروه‌های فشار و مؤسسات تحقیقاتی، در شکل‌دهی دستورکار و سیاست‌گذاری نقش ایفا می‌کنند و مشاور امنیت ملی وزیر خارجه عمدتاً به عناصری سازمان‌دهنده و بوروکراتیک تبدیل شده‌اند. هر دولتی که در آمریکا به قدرت می‌رسد، گروهی از کارآفرین‌های سیاسی (Political entrepreneurs) را همراه خود می‌آورد و آنها این شبکه عظیم اثرگذاری را با ده‌ها تلافی و تناقض مدیریت می‌کنند. این ساختار جدید تصمیم‌سازی در آمریکا باعث می‌شود که کاخ سفید عمدتاً هماهنگ‌کننده باشد و نه شکل‌دهنده. کشورهایی که در آمریکا ظرفیت لابی‌گری ندارند، بر سیاست خارجی آمریکا هم نمی‌توانند اثر بگذارند؛

ادامه در صفحه ۴

گزارشی از جایگاه برخی داده‌های اقتصادی که بدون پشتوانه فکری و تحقیقی اعلام می‌شوند و فضای اقتصادی را ملتهب می‌کنند

اعداد توخالی

گزارش تیتربک را در صفحه ۴ بخوانید

به بهانه هفتادوهشتمین زادروز امیر نادری فیلم‌ساز صاحب سبک سینمای ایران

مردی که برای سینما دونده شد

بهناز شیربانی: تلاش‌هایش برای ساخت نخستین فیلم بلند در۲۵سالگی با وجود موانع بسیاری که بر سرراهش بود، به ثمر نشست و «خداحافظ رفیق» نگاه بسیاری از منتقدان و اهالی سینما را متوجه خود کرد و با «تنگنا» به‌عنوان استعدادی تازه در سینمای ایران شناخته شد.

امیر نادری همواره به عنصر واقع‌گرایی در آثارش پایبند است. شاید همین دلیلی است برای برخی از منتقدان آثارش که فیلم‌های او را تلخ توصیف می‌کنند؛ گو اینکه او همواره تجربه‌ها و مشاهده‌های شخصی‌اش را به تصویر کشیده است. بدون تردید او را می‌توان از ثابت‌قدم‌ترین کارگردانان سینمای ایران دانست که هیچ‌گاه سراغ سینمای تجاری نفرت و سعی نکرد نگاهش به سینما به چیزی که اعتقاد ندارد، آلوده شود. امیر نادری مثال بارز و گویای سینمادوستی است که مسیر صعب فیلم‌سازی را آهسته و پیوسته طی کرد و تجربه‌گرایی ذاتی او باعث شد آثارش در فهرست بهترین‌های سینمای ایران قرار بگیرد و همچنان سینمای ایران فیلم‌سازی شیبه او ندیده است.

این گزارش را در صفحه ۱۱ بخوانید

یادداشت

سخنی با رئیس‌جمهور محترم

جلیل سازگارنژاد

در آستانه معرفی وزیر جدید آموزش و پرورش به مجلس شورای اسلامی شایسته می‌دانم به‌عنوان یک معلم بازنشسته نکاتی را از منظر خیرخواهی و با عنایت به تجارب برگرفته از سال‌های طولانی خدمت معروض داشته، امید دارم قوای محریه و مقننه با مذاقه تمام نسبت به این یادداشت بذل توجه کنند.

- بر هیچ کسی پوشیده نیست که آموزش و پرورش به‌عنوان گسترده‌ترین دستگاه اجرایی و آموزشی کشور هم به لحاظ تعداد نیروهای انسانی و هم گستردگی حوزه عملکرد در جغرافیای سرزمینی و هم به نسبت تأثیر پایدار و فراگیر در سایر حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی نیازمند توجه و اهتمام جدی است.

- یک آموزش و پرورش موفق و کارآمد نیازمند عوامل تأثیرگذار فراوانی است؛ اما به نظر نگارنده دو نیاز اساسی‌تر همیشه در اولویت نیازهای آموزش و پرورش ایران قرار دارد: نخست نیازهای اقتصادی است. اقتصاد آموزش و پرورش به‌عنوان مهم‌ترین دستگاه مولد در کشور مستلزم سرمایه‌گذاری مادی فراوانی است که بتواند زیرساخت‌های مناسب و ابزار و تجهیزات لازم برای ساختن نسل آینده ایران را فراهم کند. دومین نیاز آموزش و پرورش به‌ویژه معلمان کشور حفظ منزلت و جایگاه اجتماعی آنان است. نیازهای معنوی که بتواند در تراز تلاش‌های فداکارانه آنان، به صورت افتاح و احترام احساس شود و انگیزه این انسان‌های شریف و نجیب را برای استمرار خدمت تضمین کند. اینک با عنایت به موارد پیش‌گفته، حداقل دو شاخص عمده برای معرفی و انتخاب وزیر آموزش و پرورش باید مورد توجه رئیس اجرایی کشور قرار گیرد. اگر دولت مصمم است که بزرگ‌ترین دستگاه اجرایی کشور را در مسیر اهداف و برنامه‌های آموزش و پرورش و سربلندی ایران هدایت کند، لازمه آن، معرفی وزیری است که بتواند حداقل یکی از دو نیاز آموزش و پرورش را تأمین کند. اگر قصد دولت رسیدگی به اقتصاد آموزش و پرورش است، انتصاب مدیری با پیشینه اقتصادی موفق و سابقه ممتاز مدیریت کلان برای این منظور باید در نظر گرفته شود و اگر دولت در شرایط ویژه اقتصادی امروز توان تأمین نیازهای مالی و اقتصادی آموزش و پرورش را ندارد، دست‌کم باید برای تأمین نیازهای معنوی و حفظ منزلت و جایگاه رفیع معلمی، شخصیتی معنوی، دانشمند و فرهیخته را برگزینند که بتواند خیل معلمان کشور را نمایندگی و راضی کند و آنان احساس کنند که دولت اگر در بُعد اقتصادی ناتوان است و قادر به حل مشکلات اقتصادی و معیشتی آنان نیست، دست‌کم به آنان احترام گذاشته و شخصش در تراز شغل و جایگاه معنوی معلمی را برای آنان انتخاب کرده است؛ شخصیتی که بتوانند به وجودش افتخار کنند.

ادامه در صفحه ۴

عکس: سیدنازانی، شرق

بررسی سیر تاریخی پوشش زنان ایرانی در گفت‌وگو

با فاطمه علمدار، جامعه‌شناس و پژوهشگر حوزه روان‌شناسی اجتماعی

پوشش از انتخاب تا قانون

ریحانه جولایی: پس از جان باختن مهسا امینی در شهریور ۱۴۰۱ جامعه با تنش‌های بسیاری مواجه شد. در این میان مسئله پوشش زنان تبدیل به یک چالش بزرگ شد و به‌تدریج جامعه را به سمت یک دوقطبی کشاند. یک طرف این قضیه زنانی که حق آزادی پوشش می‌خواهند و نسوی دیگر زنانی که معتقدند حجاب قانون است و باید تحت هر شرایطی رعایت شود، این جهت‌گیری‌ها در مواردی منجر به برخورد‌های کلامی و فیزیکی شد.

از آنجا‌که حجاب در تاریخ ایران همیشه مسئله‌ای بزرگ بوده و با فراز و فرودهای زیادی مواجه شده است، با دکتر فاطمه علمدار، جامعه‌شناس و پژوهشگر حوزه روان‌شناسی اجتماعی، درباره سیر تاریخی حجاب گفت‌وگو کردیم. او در این گفت‌وگو چگونگی شکل‌گیری حجاب را از تمدن‌های پیش از اسلام تا اتفاقاتی که در سال‌های اخیر افتاده است، بررسی می‌کند.

او معتقد است مسئله حجاب با مسئله زنان دو مسئله کاملا به هم پیوسته هستند. اول باید این موضوع را که چه اتفاقی افتاد که زنان تبدیل به قشر فرودست جامعه شدند، بررسی کنیم.

این گفت‌وگو را در صفحه ۶ بخوانید

برای دیدن این گفت‌وگو

بازگرد را اسکن کنید

یادداشت

پایانی امیدوارکننده بر هفته روابط عمومی

امیرعباس تقی پور

کارشناس و فعال روابطعمومی

یازدهمین هفته روابطعمومی (۲۷ اردیبهشت لغایت ۲ خرداد ۱۴۰۲) به اتمام رسید. برایند کلی را از آنچه در این هفته گذشت، بسیار مثبت و امیدوارکننده می‌دانم؛ چراکه:

۱- وقتی ۱۱ سال پیش و براساس تصمیم جمعی شش‌نفره از فعالان این حوزه (اعضای تصمیم‌گیر دبیرخانه همایش روابطعمومی الکترونیک) مقرر شد هفته‌ای برای گرامیداشت روابطعمومی برنامه‌ریزی و اجرا شود، کمتر کسی باور داشت که ریشه‌های این نهال سر از خاک جای‌جای ایران عزیز برآورد، گرامی داشته شود و فرصتی باشد برای تبیین فرصت‌های ارتقای کیفیت زندگی از یک سو و بیان چالش‌های بی‌توجهی به آن و عمیق‌ترکردن فاصله‌های میان مردم و مسئولان از سوی دیگر! اسمال و به دلیل شرایطی که کشور در ماه‌های اخیر تجربه کرده، در بسیاری از نشست‌ها و مراسمی که در سراسر کشور برگزار شد، بسیار صریح‌تر از گذشته بر کارآمدی نهاد روابطعمومی در اصلاح روابط میان حاکمیت و مردم تأکید شد.

۲- طرح چنین ادعای بزرگی از سوی متخصصان روابطعمومی نه از سر هوای نفس و غرور کاذب، بلکه به پشتوانه مهابت و تجربه‌های موفق دانش‌میان‌رشته‌ای روابطعمومی در داخل و خارج از کشور در اصلاح امور و مدیریت بحران‌ها انجام شده است. برای روابطعمومی، تعاریف متعددی ارائه شده که در تمام آنها اصولی مانند تفاهم دستگاه‌های حاکمیتی و ذی‌نفعان، رعایت حقوق و وظایف میان آنها و برنامه‌ریزی مستمر و مداوم برای رسیدن به اهداف، مورد تأکید و تأیید قرار گرفته است.

۳- دقت در به‌کارگیری نیروهای انسانی متخصص و ماهر به‌ویژه در انتصاب مدیران روابطعمومی، برخورداری از زیرساخت‌های حقوقی و فنی، تعیین جایگاه مناسب سازمانی و اعطای اختیارات مناسب برای مشارکت در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به همراه آزادی عمل در سیستم‌های اداری ازجمله درخواست‌های تاریخی و بحق متخصصان روابطعمومی برای ایفای کامل مسئولیت‌های‌شان است که در برنامه‌های اسمال هفته روابطعمومی بیش و صریح‌تر از پیش، بر لزوم تأمین و استقرار آنها تأکید شد. تعجیل مسئولان در رفع فیلترینگ شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از مناسب‌ترین مسیرهای تعامل با ذی‌نفعان و عرصه‌ای بی‌مانند برای تولید و نشر محتوا از دیگر درخواست‌های مطرح‌شده در قالب نشست‌ها و بیان مواضع بود.

۴- متخصصان روابطعمومی در این هفته، فرصت خودانتقادی را از دست ندادند.

ادامه در صفحه ۴